Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada - Government
Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor
Ministry of Environment and Spatial Planning
Ministarstvo Životne Sredine i Prostornog Planiranja

AGJENCIONI PËR MBROJTJEN E MJEDISIT TË KOSOVËS | **KOSOVSKA AGENCIJA ZA ZAŠTITU SREDINE** | **KOSOVO ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY**

VODIČ

ZA INVENTARIZACIJU STARIH STABALA KAO SPOMENIKA PRIRODE BOTANIČKOG KARAKTERA I SPOMENIKA PARKOVSKE ARHITEKTURE U REPUBLICI KOSOVO

Sadržaj

1. POGLAVLJE I. UVOD
2. POGLAVLJE II. PRAVNI OSNOV
3. POGLAVLJE III. INSTITUCIONALNE ODGOVORNOSTI
4. POGLAVLJE IV. KRITERIJUMI ZA IDENTIFIKACIJU STARIH STABALA
5. POGLAVLJE V METODOLOGIJA INVENTARA
6. Dodatak 1.

STANDARDNI OBRAZAC ZA INVENTAR I STRUKTURA PODATAKA

POGLAVLJE I. UVOD

1.1 Pozadina

Stara stabla drveća predstavljaju važan deo prirodnog nasleđa Republike Kosovo. Ona su svedoci prirodnih procesa, istorije pejzaža i razvoja naselja, a istovremeno nose visoke ekološke, biološke, naučne, kulturne, istorijske i estetske vrednosti.
Spomenik stabla i stara stabla stvaraju staništa za veliki broj organizama, uključujući ptice, male sisare, insekte, gljivice, lišajeve i mahovine. Zbog svojih dimenzija, dugotrajne starosti i posebnih bioloških karakteristika, smatraju se elementima od posebnog značaja za očuvanje biodiverziteta.
U urbanim područjima, stara stabla doprinose poboljšanju kvaliteta vazduha, ublažavanju efekta toplotnog ostrva, regulisanju mikroklime, smanjenju buke, apsorpciji prašine i čađi, borbi protiv smoga od saobraćaja vozila, neutralizaciji gasova i poboljšanju kvaliteta života građana. Mnogi od njih su povezani sa istorijskim događajima, kulturnim spomenicima, verskim objektima ili lokalnim tradicijama, što doprinosi njihovoj vrednosti kao delu identiteta zajednice.
Međutim, urbanizacija, razvoj infrastrukture, klimatske promene, mehanička oštećenja, bolesti i nedostatak sistematskog upravljanja povećali su pritisak na ove prirodne vrednosti. Iz tog razloga, njihova identifikacija i inventarizacija predstavljaju prvi i najvažniji korak ka dugoročnoj zaštiti i upravljanju.

Vodič za inventarizaciju starih stabala kao spomenika prirode botaničkog karaktera i spomenika parkovske arhitekture (starih gradskih stabala) u Republici Kosovo takođe se zasniva na iskustvu i praksi koju je Kosovski institut za zaštitu prirode primenio u slučaju identifikacije vrednosti prirodnog nasleđa, odnosno spomenika prirode na teritoriji Kosova koji uživaju status zaštićenih prirodnih vrednosti.

1.2 Svrha vodiča

Ovaj vodić je izrađen radi standardizacije postupaka inventarisanja starih stabala u Republici Kosovo, obezbeđujući jedinstvenu metodologiju za sve opštine i nadležne institucije.
Glavni ciljevi su:

- sistematska identifikacija starih stabala sa botaničkim, ekološkim, istorijskim i kulturnim vrednostima;
- kreiranje jedinstvene metodologije za inventarisanje na nacionalnom nivou;
- kreiranje nacionalne baze podataka za stara stabla;
- podrška procedurama za proglašenje spomenika prirode;
- podrška prostornom i urbanističkom planiranju;
- obezbeđivanje podataka za dugoročno upravljanje i praćenje;
- usklađivanje praksi inventarisanja sa međunarodnim standardima.

1.2 Ciljevi

Ovaj vodič ima za cilj:

- definiše kriterijume za identifikaciju starih stabala;
- standardizuje metode merenja na terenu;
- odredi biološke i dendrometrijske parametre koje treba zabeležiti;
- standardizuje fotografsku i geoprostornu dokumentaciju;
- kreira jedinstvene obrasce za prikupljanje podataka;
- osigura uporedivost između inventara koje sprovode različite opštine;
- omogući integraciju podataka u nacionalne informacione sisteme zaštite životne sredine.

1.3 Oblast delovanja

Ovaj vodič se primenjuje za inventarizaciju:

- starih stabala koja predstavljaju posebnu botaničku vrednost i mogu se predložiti za proglašenje spomenicima prirode;
- starih gradskih stabala na javnim i privatnim posedima, kada predstavljaju javni interes;
- pojedinačnih stabala izuzetnih dimenzija;
- malih grupa stabala od posebnog značaja;
- stabala od istorijskog, kulturnog ili memorijalnog značaja.

Ovaj vodič se ne primenjuje za inventarizaciju privrednih šuma, šumskih plantaža, proizvodnih voćnjaka i površina kojima se upravlja za proizvodnju drvne građe.

1.4 Korisnici vodiča

Ovaj dokument je namenjen:

- ministarstvu nadležnom za životnu sredinu;
- agenciji nadležnoj za zaštitu životne sredine;
- opštinama Republike Kosovo;
- institucijama nadležnim za prostorno planiranje;
- institucijama kulturnog nasleđa;institucionet
- istraživačkim i akademskim institucijama;
- stručnjacima za šumarstvo, hortikulturu, dendrologiju i biologiju;
- organizacijama koje se bave zaštitom prirode.

1.6 Osnovni principi

Inventar starih stabala treba da se zasniva na sledećim principima:

- zakonitost;
- naučnu objektivnost;
- transparentnost;
- metodološku standardizaciju;
- tačnost merenja;
- proverljivost podataka;
- zaštitu biodiverziteta;
- korišćenje savremenih GIS i GPS tehnologija;
- kontinuirano praćenje i periodično ažuriranje inventara.

POGLAVLJE II. PRAVNI OSNOV

2.1 Svrha pravnog osnova

Inventarisanje starih stabala kao spomenika prirode botaničkog karaktera i starih gradskih stabala zasniva se na zakonodavstvu Republike Kosovo koje reguliše zaštitu prirode, životne sredine, prostorno planiranje i nadležnosti lokalne samouprave.

Pravni osnov definiše:

- nadležnosti institucija;
- procedure za identifikaciju i zaštitu prirodnih vrednosti;
- obaveze za inventarisanje i praćenje;
- upravljanje podacima o životnoj sredini;
- integraciju prirodnih vrednosti u prostorno planiranje.

2.2 Glavno zakonodavstvo

Zakon o zaštiti prirode - Glavni zakon

Zakon o zaštiti prirode predstavlja glavnu pravnu osnovu za identifikaciju, inventarizaciju, zaštitu i upravljanje prirodnim spomenicima u Republici Kosovo.
Ovaj zakon definiše:

- kategorije zaštićenih područja;
- spomenike prirode;
- postupke za proglašenje;
- obaveze za inventarizaciju;
- praćenje stanja prirodnih vrednosti;
- uloge ministarstva, agencije i opština.

Za naš vodič, ovo je najvažniji zakon.
Stara stabla sa posebnim botaničkim vrednostima mogu se predložiti za proglašenje spomenicima prirode u skladu sa odredbama ovog zakona.

Zakon o zaštiti prirode
Ekološki okvir

Ovim zakonom se definišu opšti principi zaštite životne sredine i obaveze institucija za očuvanje prirodnih resursa.
Relevantnost za inventar:

- kreiranje baza podataka o životnoj sredini;
- praćenje stanja životne sredine;
- pristup informacijama o životnoj sredini;
- planiranje i izveštavanje.

Zakon o prostornom planiranju
Integracija u planove

Prirodne vrednosti identifikovane putem inventara trebalo bi da budu integrisane u dokumenta prostornog planiranja.
Opštine treba da obezbede da:

- zaštićena stabla budu identifikovana u opštinskim planovima;
- razvojni projekti uzimaju u obzir ove vrednosti;
- se izbegavaju intervencije koje ugrožavaju spomenik stabla.

Zakon o lokalnoj samoupravi
Nadležnosti opštine

Ovim zakonom se opštinama daju ovlašćenja u oblasti zaštite životne sredine i upravljanja javnim prostorom.
Opštine su odgovorne za:

- lokalni inventar;
- zaštitu zelenih površina;
- održavanje gradskih prostora;
- predlaganje vrednosti za zaštitu.

Zakonodavstvo o kulturnom nasleđu

Kad ima istorijsku vrednost

Kada je staro stablo povezano sa istorijskim događajima, kulturnim objektima ili lokalnim tradicijama, mora se uzeti u obzir i zakonodavstvo o kulturnom nasleđu.

2.3 Podzakonski akti

Za sprovođenje ovog vodiča, treba se uzeti u obzir i:

- administrativna uputstva ministarstva nadležnog za životnu sredinu;
- propise o zaštićenim područjima;
- standarde za upravljanje zelenim površinama;
- opštinske akte o urbanom ozelenjavanju.

2.4 Obaveza inventarisanja

Odgovorne institucije moraju da obezbede:

- sistematsku identifikaciju stabala sa posebnim vrednostima;
- prikupljanje i skladištenje podataka;
- periodično ažuriranje inventara;
- izveštavanje centralnih institucija;
- dostupnost podataka u skladu sa važećim zakonskim propisima.

2.5 Postupak za proglašenje spomenika prirode

Inventarizacija sadrži prvi tehnički korak u procesu pravne zaštite.
Opšti postupak obuhvata:

1. Identifikaciju stabla.
2. Inventar i dokumentaciju.
3. Stručnu procenu.
4. Pripremu predloga za zaštitu.
5. Pregled od strane nadležnih institucija.
6. Zvanično proglašenje u skladu sa zakonskim procedurama.

2.6 Međunarodni standardi i prakse

Iako je vodič zasnovan na kosovskom zakonodavstvu, usklađivanje sa praksama:

Institucija / Organizacij	Relevantnost
IUCN	Kategorije zaštite i upravljanje prirodnim vrednostima
FAO	Metode inventarizacije i dendrometrije
European Environment Agency	Upravljanje podacima o životnoj sredini i GIS

Svaka aktivnost inventarisanja koja se sprovodi u skladu sa ovim vodičem mora biti u skladu sa važećim zakonodavstvom u Republici Kosovo i koristiti se kao osnova za dugoročnu zaštitu, upravljanje i praćenje starih stabala.

POGLAVLJE III. INSTITUCIONALNE ODGOVORNOSTI

3.1 Svrha

Ovo poglavlje definiše odgovornosti institucija uključenih u proces inventarizacije, verifikacije, upravljanja i izveštavanja o podacima o starim trupcima u Republici Kosovo.

Razjašnjenje institucionalnih nadležnosti je neophodno kako bi se obezbedilo:

- jedinstveno sprovođenje metodologije;
- izbegavanje preklapanja nadležnosti;
- kvalitet i pouzdanost podataka;
- međuinstitucionalna koordinacija;
- efikasna zaštita prirodnih vrednosti.

3.2 Ministarstvo nadležno za životnu sredinu

Glavne nadležnosti

Centralni nivo

- izrađuje nacionalne politike za zaštitu prirode;
- odobrava metodologiju inventarisanja;
- koordinira nacionalni inventar starih stabala;
- obezbeđuje usklađenost sa međunarodnim zakonodavstvom i standardima;
- nadgleda sprovođenje vodiča od strane podređenih institucija i opština;
- pokreće postupke za proglašenje spomenika prirode;
- obezbeđuje finansijska sredstva i tehničku podršku u skladu sa budžetskim mogućnostima.

Ministarstvo je glavni politički i regulatorni organ za proces inventarizacije i zaštite stabala od posebne vrednosti.

Profesionalna podrška

Ekspertiza

Univerziteti, istraživački instituti i stručnjaci u ovoj oblasti pružaju stručnu podršku za:

- identifikaciju vrsta drveća;
- dendrološku procenu;

- procenu starosti drveća;
- fitosanitarne analize;
- procenu ekoloških vrednosti;
- izradu stručnih mišljenja za proglašenje spomenika prirode.

3.6 Institucije kulturnog nasleđa

Kada je staro stablo povezano sa objektima ili događajima od kulturnog značaja, institucije nadležne za kulturno nasleđe trebalo bi da budu uključene u:

- istorijsku i kulturnu procenu;
- dokumentovanje veze sa kulturnim nasleđem;
- koordinaciju mera zaštite;
- integraciju u relevantne registre.

3.7 Organizacija tima za inventarizaciju

Preporučeni sastav

Koordinator tima
Stručnjak za šumarstvo/dendrologiju
Stručnjak za GIS/GPS
Tehničar za dendrometrijska merenja
Asistent za fotografsku i administrativnu dokumentaciju

Za složenije inventarizacije mogu biti uključeni i biolozi, arboristi (profesionalni stručnjaci za negu, održavanje i zaštitu drveća, posebno visokog drveća i onog koje raste u gradskim sredinama, parkovima, baštama i zaštićenim područjima) i stručnjaci za kulturno nasleđe.

3.8 Nadležnosti terenskog tima

Funkcija	Odgovornost
Koordinator	Organizuje rad i odobrava obrasce
Dendrološki stručnjak	Identifikuje vrste i procenjuje stanje
Geodetski tehničar	Vrši merenja dubine drveća, visine i krošnje
GIS/GPS stručnjak	Beleži koordinate i prostorne podatke
Asistent	Dokumentuje fotografije i popunjava prateće podatke

3.9 Institucionalni tok izveštavanja

Tim za inventar
Nadležna opštinska direkcija
Agencija za zaštitu životne sredine
Ministarstvo nadležno za životnu sredinu

3.10 Rokovi za izveštavanje

Aktivnost	Preporučeni rok
Podnošenje obrazaca od strane tima	5 radnih dana
Opštinska verifikacija	10 radnih dana
Slanje Agenciji	15 radnih dana
Verifikacija od strane Agencije	30 radnih dana
Uključivanje u nacionalnu bazu podataka	45 radnih dana

3.11 Odgovornost za tačnost podataka

Pravna i profesionalna odgovornost

Institucija koja sprovodi inventar odgovorna je za:

- tačnost merenja;
- ispravnu identifikaciju vrsta;
- autentičnost koordinata;
- popunjavanje obrazaca;
- očuvanje originalne dokumentacije.

Svaka naknadna izmena podataka inventara mora biti dokumentovana i opravdana odgovarajućim zapisnikom.
Jasna primena institucionalnih odgovornosti osigurava da se inventar starih stabala sprovodi na profesionalan, standardizovan i proverljiv način, stvarajući pouzdanu osnovu za pravnu zaštitu i dugoročno upravljanje ovim prirodnim vrednostima.

POGLAVLJE IV. KRITERIJUMI ZA IDENTIFIKACIJU STARIH STABALA

4.1 Svrha

Ovo poglavlje definiše tehničke i stručne kriterijume za identifikaciju starih stabala koja treba da budu uključena u inventar i koja se potencijalno mogu predložiti za zaštitu kao prirodni spomenici botaničkog karaktera ili kao gradsko drveće sa posebnim vrednostima.
Kriterijumi imaju za cilj da obezbede ujednačen izbor u svim opštinama i da omogućili uporedivost podataka na nacionalnom nivou.

4.2 Principi selekcije

Stablo se uključuje u inventar kada ispunjava jedan ili više sledećih kriterijuma:

- poodmakla starost;
- izuzetne dimenzije;
- botanička vrednost;
- ekološka vrednost;
- pejzažna vrednost;
- istorijska vrednost;
- kulturna ili memorijalna vrednost;
- lokalna ili nacionalna retkost.

4.3 Starosni kriterijum

Orijentacioni prag

≥ 100 godina
Kao orjentacioni vodič, inventarišu se stabla procenjene starosti od 100 godina ili više.
Kod spororastućih vrsta, mogu se uključiti i mlađi primerci ako:

- imaju izuzetne dimenzije;
- su retki;
- imaju istorijski ili kulturni značaj.

Procena starosti se vrši putem:

- istorijskih podataka;
- arhivskih dokumenta;
- intervjua sa lokalnom zajednicom;
- dendrološke analize;
- obrazaca rasta po vrstama.

4.4 Dimenzionalni kriterijum

Dimenzije se mere na standardnoj visini od 1,30 m iznad nivoa tla (DBH).
Orijentacioni pragovi prema veličini stabla.

Kategorija	Minimalni prečnik
Veoma veliko	150 cm
Monumentalno	200 cm
Izuzetno monumentalno	300 cm

Za vrste koje su prirodno manje veličine, prag može biti snižen na osnovu stručne procene.

4.5 Kriterijum visine

Inventarizuju se takođe i stabla koja predstavljaju neobičajenu visinu za tu vrstu i odgovarajući region.
Indikativni primeri

Vrsta/grupa	Značajna visina
Hrastovi	25 m
Bukve	30 m
Borovi	30 m
Platani	25 m
Lipe	25 m

4.6 Kriterijumi botaničke vrednosti

- Stablo se uključuje u inventar ako:
- pripada autohtonoj vrsti od posebnog značaja;
- pripada reliktnoj vrsti;
- redak je primerak na Kosovu;
- ima posebne genetske karakteristike;
- predstavlja referentni primerak za naučne studije.

4.7 Kriterijum ekološke vrednosti

Procenjuje se značaj debla kao staništa za druge organizme.
Ključni indikatori

- prirodne šupljine;
- ptičja gnezda;
- prisustvo slepih miševa;
- retki lišajevi i mahovine;
- pečurke od ekološkog značaja;
- stojeći mrtvi trupci sa vrednošću staništa.

Što je veći broj mikrostaništa, to se veća ekološka vrednost smatra većom.

4.8 Kriterijum kulturnih i istorijskih i vrednosti

Stabla se inventarišu kada su povezani sa:

- istorijskim događajima;
- poznatim ličnostima;
- verskim objektima;
- tradicionalnim centrima sela;
- istorijskim putevima;
- lokalnim tradicijama;
- kolektivnim sećanjem zajednice.

4.9 Kriterijum pejzažne vrednosti

Procenjuje:

- vizuelna dominacija u pejzažu;
- karakterističan oblik krune;
- položaj u prostoru;
- doprinos identitetu mesta;
- estetski značaj.

4.10 Specifični kriterijumi za gradska drveća

Uslovi za urbani inventar - jedan kriterijum je dovoljan
U urbanim područjima, stablo drveta se inventariše ako ispunjava barem jedan od sledećih kriterijuma:

- Starost > 80 godina
- Prečnik > 100 cm
- Istorijsku ili memorijalnu vrednost
- Poseban značaj za urbani pejzaž
- Retka vrsta u gradu
- Važna urbana ekološka funkcija

4.11 Kriterijumi za isključenje

Sledeće nije uključeno u inventar, osim u slučajevima od posebnog značaja:

- drveće produktivnih zasada;
- uobičajeno voće bez posebne vrednosti;
- primerci uobičajene starosti i dimenzija;
- novozasađeno drveće;
- drveće bez utvrđene botaničke, ekološke, istorijske ili pejzažne vrednosti.

4.12 Orjentacioni sistem bodovanja

Kriterijumi	Maksimalni bodovi
Starost	25
Prečnik / Dimenzije	25
Botanička vrednost	15
Ekološka vrednost	15
Istorijska/kulturna vrednost	10
Pejzažna vrednost	10
Ukupno	100

Tumačenje rezultata

Rezultat	Kategorija
80–100	Nacionalna vrednost
60–79	Regionalna vrednost
40–59	Opštinska vrednost
< 40	Lokalni indikativni inventar

4.13 Prioriteti inventarisanja

Kada su resursi ograničeni, prednost se daje:

- stablima sa visokim rizikom od oštećenja;
- stablima monumentalnih dimenzija;
- stablima u blizini infrastrukturnih projekata;
- stablima sa dokumentovanom istorijskom vrednošću;
- retkim ili ugroženim vrstama.

Kriterijumi navedeni u ovom poglavlju trebalo bi da se koriste kao osnova za izbor svih stabala koja će biti inventarisana na teritoriji Republike Kosovo, obezbeđujući standardizovan i uporediv pristup na nacionalnom nivou.

POGLAVLJE V METODOLOGIJA INVENTARA

5.1 Svrha metodologjie

Metodologija inventarisanja definiše standardne procedure za identifikaciju, merenje, dokumentovanje i procenu starih stabala botaničkog karaktera i starih gradskih stabala.

Cilj je da se obezbede podaci koji su:

- tačni;
- uporedivi;
- proverljivi;
- pogodni za upotrebu u GIS sistemima;
- upotrebljivi za institucionalno donošenje odluka.

Inventarisanje treba da sprovode obučeni timovi koristeći iste metode na celoj teritoriji Republike Kosovo..

5.2 Faze inventarisanja

Proces inventarisanja je podeljen u pet glavnih faza:

1. Priprema i planiranje
2. Preliminarna identifikacija
3. Terenski rad
4. Obrada i verifikacija podataka
5. Evidencija i izveštavanje.

5.3 Faza I – Priprema i planiranje

Pripremne aktivnosti moraju se obaviti pre odlaska na teren.

5.3.1 Formiranje tima za inventarisanje

Opština ili nadležna institucija imenuje tehnički tim koji treba da uključuje, po potrebi:

- stručnjak za šumarstvo ili dendrologiju;

- stručnjak za biodiverzitet;
- stručnjak za GIS;
- geodetski tehničar;
- službenik za dokumentaciju

5.3.2 Prikupljanje postojećih informacija

Pre terenskog rada, analiziraju se sledeći materijali:

- topografske karte;
- ortofoto snimci;
- katastarske karte;
- urbanistički planovi;
- postojeći opštinski inventari;
- podaci lokalnih stanovnika;
- naučna literatura;
- istorijski dokumenti.

5.3.3 Priprema radnog materijala

Tim treba da ima:

- standardne formulare;
- radne mape;
- preliminarni spisak dnevnika;
- opremu za merenje;
- GPS opremu;
- kameru ili tablet;
- ličnu zaštitnu opremu.

5.4 Faza II – Preliminarna identifikacija

Preliminarna identifikacija se vrši putem:

- tehničkih resursa
- analize satelitskih snimaka;
- ortofoto snimaka;
- gradske zelene mape;
- postojeće baze podataka.

Lokalnih izvora

- informacija od stanovnika;
- opštinske administracije;
- vlasnika zemljišta;
- ekološke organizacije;
- lokalnih stručnjaka.

5.5 Faza III – Terenski rad

Terenski rad je glavna faza inventarisanja.
Za svako stablo se stvara jedinstveni zapis.

5.5.1 Identifikacioni kod stabla

Svako stablo je opremljeno jedinstvenim kodom.
Primer: **KS-PR-001-2026** gde je:

- KS = Kosovo
- PR = kod opštine
- 001 = serijski broj
- 2026 = godina inventara

Kod mora biti jedinstven i koristiti se u svim dokumentima.

5.5.2 Identifikacija lokacije

Registruju se:

- opština;
- katastarska zona;
- selo/grad;
- katastarska parcela;
- vlasništvo;
- adresa (za gradske autoputeve);
- GPS koordinate.

5.5.3 Registracija koordinata

Koordinate se trebaju registrovati pomoću GPS uređaja ili GIS aplikacija.
Preporučuje se korišćenje sistema:
ETRS89 / UTM Zona 34N
Da se registruje:

- X koordinata;

- Z koordinata;
- nadmorska visina;
- tačnost merenja.

5.6 Dendrometrijska merenja

5.6.1 Merenje prečnika debla (DBH)

Prečnik se meri na:

1.30 m iznad srednjeg nivoa tla.

Oprema:

- merna traka za prečnik;
- merna traka;
- prećnica za merenje malih stabala.

Pravila merenja

Normalno stablo

Merenje se vrši na 1.30 m.

Deformisano deblo

Ako postoje:

- šupljine;
- ispupčenja;
- čvorovi;
- oštećenja;

merenje se vrši na najpravilnijem delu i mesto merenja se beleži.

Stablo sa nekoliko izdanka

Za stabla sa izdanka, beleži se sledeće:

- broj izdanaka;
- prečnik svakog;
- prosečan prečnik;
- ukupan obim.

5.6.2 Merenje obim

Obim se meri na visini od 1.30 m.

Formula: Obim = Prečnik × 3.1416

5.6.3 Merenje visine

Metode:

- hipsometar;
- laserski daljinomer;
- klinometar;
- profesionalne primene.

Registruje se:

- ukupna visina;
- visina prve krune;
- visina stabla bez grana

5.6.4 Merenje prečnika krune

Meri se:

- prečnik u pravcu sever-jug;
- prečnik u pravcu istok-zapad.

Formula: Prosečan prečnik krune= (V-J + L-P) / 2

5.7 Botanička identifikacija

- Za svako stablo se beleži sledeće:
- botanička porodica;
- rod;
- vrsta;
- naučni naziv;
- albanski naziv;
- lokalni naziv.

U neizvesnim slučajevima:

- uzima se fotografski uzorak;
- konsultuje se stručnjak;
- vrši se laboratorijska verifikacija po potrebi.

5.8 Procena zdravstvenog stanja

Stanje se procenjuje (tokom vegetativnog perioda) prema parametrima:

Kruna

Proverava se:

- sušenje;
- gubitak lišća;
- oštećenja;
- polomljene grane.

Stablo

Kontroliše se:

- pukotine;
- šupljine;
- trulež;
- mehanička oštećenja;
- glivice.

Koreni

Kontroliše se:

- izdizanje zemljišta;
- oštećenja;
- izloženost;
- stabilnost

5.9 Procena vitalnosti

Sistem bodovanja:

Bod	Opis
5	Veoma dobro stanje
4	Dobro stanje
3	Prosečno stanje
2	Loše stanje
1	Kritično stanje

5.10 Fotografska dokumentacija

Za svako deblo, mora se napraviti najmanje sledeće:

1. Opšta fotografija debla.
2. Fotografija krune.
3. Fotografija osnove stabla.
4. Fotografija oštećenja.
5. Fotografija identifikacionih elemenata.

Fotografije moraju da sadrže:

- datum;
- kod stabla;
- lokaciju;
- pravac fotografisanja.

5.11 Početna provera na terenu

Pre nego što napusti lokaciju, tim treba da proveri::

☐ Da li je obrazac popunjen
☐ Da li su koordinate zabeležene
☐ Da li su fotografisane
☐ Da li su merenja proverena
☐ Da li je dodeljen jedinstveni kod

5.12 Završetak terenske faze

Nakon završetka terenskog rada:

- obrasci se digitalizuju;
- fotografije se arhiviraju;
- koordinate se proveravaju;
- podaci se pripremaju za GIS bazu podataka.

Metodologija definisana u ovom poglavlju osigurava da se inventar starih stabala sprovodi po jedinstvenoj proceduri, garantujući visok kvalitet podataka i stručnu osnovu za njihovu zaštitu i upravljanje.

Dodatak 1.

STANDARDNI OBRAZAC ZA INVENTARIZACIJU I STRUKTURA PODATAKA

Svrha

Standardni obrazac za inventar je glavni instrument za prikupljanje, evidentiranje i upravljanje podacima o starim drvećima.

Upotreba jedinstvenog obrasca u svim opštinama obezbeđuje:

- standardizaciju informacija;
- uporedivost podataka;
- kontrolu kvaliteta;
- integraciju u GIS baze podataka;
- dokumentaciju za postupke pravne zaštite.

Obrazac se može koristiti:

- u fizičkom formatu tokom terenskog rada;
- u digitalnom formatu putem GIS aplikacija;
- kao deo dosijea za proglašenje spomenika prirode.

Principi popunjavanja obrasca

Prilikom popunjavanja obrasca moraju se poštovati sledeći principi:

- svako stablo ima jedinstveni kod;
- svako polje se popunjava proverljivim podacima;
- merenja se beleže u standardnim jedinicama;
- fotografije su povezane sa kodom stabla;
- naknadne izmene se dokumentuju;
- podatke proverava odgovorno lice.

Struktura formulara

Obrazac je podeljen na 10 glavnih odeljaka:

1. Podaci za identifikaciju
2. Administrativni podaci
3. Botanički podaci
4. Dendrometrijska merenja
5. Zdravstveno stanje

6. Ekološke vrednosti
7. Istorijske i kulturne vrednosti
8. Rizik i pretnje
9. Fotografska dokumentacija
10. Procena zaštite

ODELJAK 1

PODACI ZA IDENTIFIKACIJU

Oblast	Opis
Jedinstven kod	Identifikacioni kod stabla
Datum inventarisanja	Datum terenskog rada
Popisivač	Ime osobe/tima
Institucija	Opština ili nadležna institucija
Status	Novo / verifikovano / zaštićeno

Primer koda: **KS-PR-001-2026**

- KS – Republika Kosovo
- PR – kod opštine
- 001 – serijski broj
- 2026 – godina inventarisanja

ODELJAK 2

ADMINISTRATIVNI PODACI I LOKACIJA

Oblast	Opis
Komuna	Emri i komunës
Zona kadastrale	Njësia kadastrale
Vendbanimi	Fshati/qyteti
Parcela	Numri kadastral
Pronësia	Publike/private
Adresa	Për trungjet urbane
Lartësia mbidetare	Metra

ODELJAK 3

BOTANIČKI PODACI

Oblast	Opis
Albansko ime	Naziv lokalnog drveta
Naučno ime	Botanička vrsta
Porodica	Botanička porodica
Poreklo	Autohtono / uneto
Identifikacioni status	Sigurno / potrebna je verifikacija

ODELJAK 4

DENDROMETRIJSKI PODACI -

Osnovna merenja

Parametar	Jedinica
Prečnik po duplom duljini	cm
Perimetar	cm
Ukupna visina	m
Prečnik krune sever-jug	m
Prečnik krune istok-zapad	m
Približna površina krune	m^2

Oblik stabla

- ☐ Jedno stablo
- ☐ Stablo sas nekoliko izdanaka
- ☐ Stablo razgranato od osnove
- ☐ Oštećeno stablo
- ☐ Šuplje stablo

ODELJAK 5

PROCENA ZDRAVSTVENOG STANJA

Vitalnost

Bod	Opis
5	Veoma vitalan
4	Vitalan
3	Prosečan
2	Slab
1	U kritičnom sanju

Stanje krune

☐ Puna kruna

☐ Proređivanje krune

☐ Suva grana

☐ Mehanička oštećenja

☐ Veliki prelomi

Stanje stabla

☐ Bez oštećenja

☐ Pukotine

☐ Šupljine

☐ Trulenje

☐ Mehanička oštećenja

☐ Oštećenje od požara

Stanje korena

☐ Dobro

☐ Delimično oštećeno

☐ Izloženo

☐ Rizik stabilnosti

ODELJAK 6

EKOLOŠKE VREDNOSTI

Mikrostaništa

☐ Šupljina za ptice
☐ Stanište za insekte
☐ Lišajevi
☐ Mahovine
☐ Pečurke
☐ Stojeće mrtvo drveće

Ekološki značaj

Ocena:

Bod	Opis
1	Nisko
2	Prosečno
3	Visoko
4	Veoma visoko
5	Izuzetno

ODELJAK 7

ISTORIJSKE I KULTURNE VREDNOSTI

Orjentaciona pitanja: da li je stablo povezano sa:

☐ Verski objekat
☐ Istorijski događaj
☐ Ličnost
☐ Lokalna tradicija
☐ Spomenik prirode
☐ Tradicionalno mesto okupljanja

Opis: ----------

ODELJAK 8

RIZICI I PRETNJE

Faktori pretnje

- ☐ Izgradnja
- ☐ Putna infrastruktura
- ☐ Nelegalna seća
- ☐ Mehanička oštećenja
- ☐ Bolest
- ☐ Suša
- ☐ Klimatske promene
- ☐ Ometanje korena

Nivo rizika

Bod	Opis
1	Bez rizika
2	Nizak rizik
3	Srednji rizik
4	Visok rizik
5	Kritični rizik

ODELJAK 9
FOTOGRAFSKA DOKUMENTACIJA

Minimum:

Fotografija	Opis
Fotografija 1	Opšti prikaz
Fotografija 2	Stablo
Foto 3	Baza dhe rrënjët
Fotografija 4	Kruna
Fotografija 5	Šteta/mikrostaništa

ODELJAK 10
PROCENA ZAŠTITE

Predložena kategorija

☐ Prirodni spomenik botaničkog karaktera
☐ Urbano stablo od posebne vrednosti
☐ Lokalna vrednost
☐ Potreban je monitoring

Rezultat bodovanja

Kriterijumi	Bodovi
Starost	/25
Dimenzije	/25
Botanička vrednost	/15
Ekološka vrednost	/15
Kulturna vrednost	/10
Pejzažna vrednost	/10
Ukupno	/100

Obrazac za profesionalnu verifikaciju

Za stabla koja se predlažu za zaštitu, potrebno je popuniti i sledeće:

- stručni izveštaj;
- stručno mišljenje;
- mapu lokacije;

- fotografsku dokumentaciju;
- obrazloženje vrednosti zaštite.

Struktura GIS baze podataka

Svaki zapis mora da sadrži:

Oblast	Tip podatka
Kod	Tekst
Vrsta	Tekst
X koordinata	Numerički
Y koordinata	Numerički
Diametri stabla DBH	Numerički
Visina	Numerički
Starost	Numerički
Status zaštite	Tekst
Datum inventarisanja	Datum
Fotografija	Link datoteke

Arhiviranje podataka

Podaci treba da se čuvaju u:

- institucionalnom serveru;
- rezervnoj kopiji;
- elektronskoj arhivi;
- standardizovanom formatu.

Standardni obrazac je osnova celog procesa inventarisanja. Njegovo potpuno i ispravno popunjavanje osigurava da svako registrovano stablo ima dovoljnu dokumentaciju za procenu, praćenje i zaštitu.

Vodič

Za inventarizaciju starih stabala kao spomenika prirode botaničkog karaktera i spomenika parkovske arhitekture u Republici Kosovo

Vodič pripremljeno je Kosovska Agencija za Zaštitu Životne Sredine - KAZŽS

Adresa KAZŽS:
Ulica „Luan Haradinaj“, Nova zgrada Vlade, sprat XV/04, 10000
Tel. +381 38 200 74 093 , email: ammk@rks-gov.net
https://ammk-rks.net/

Prishtina, Novembar 2026